

دکتر حسین بوهندی - دستیار سردبیر

توافق هسته‌ای، پیامدها و چالش‌ها

در اوایل آذرماه سال جاری خبر خوشحال کننده‌ای که مردم ایران مدت‌ها منتظر شنیدن آن بودند، اعلام شد و آن چیزی نبود جز توافق ایران با کشورهای ۱+۵ بر سر مسائل هسته‌ای. در پی این توافق حق غنی‌سازی ایران به شرط شفاف‌سازی به رسمیت شناخته می‌شود، از افزایش‌های تحریم‌ها جلوگیری به عمل آمده و برخی از آنها نیز کاهش خواهد یافت. امید می‌رود، در مرحله دوم توافق‌ها نه تنها تحریم‌های قبلی از بین برود، بلکه با ورود سرمایه و فناوری خارجی، کشورمان با شتاب بیشتری پیشرفت کند. ضمن عرض تبریک به کلیه مردم شریف ایران به‌ویژه خوانندگان عزیز این نشریه لازم است که برخی پیامدهای مثبت این توافق که بعدها خود می‌تواند تبدیل به معضل شود گوشزد شود.

پس از ملی شدن صنعت نفت ایران در سال ۱۳۳۲ درآمد حاصل از فروش نفت، که تا آن سال حدود ۳۰ درصد درآمد دولت را تشکیل می‌داد، رو به افزایش گذاشت به گونه‌ای که این درآمد در دهه ۱۳۸۰ به حدود هشتاد درصد رسید. در برخی موارد این درآمد ارزی صرف واردات فناوری، تجهیزات و مواد اولیه شد. ولی متأسفانه عمده مقدار آن به‌ویژه در سال‌های اخیر صرف هزینه‌های جاری دولت یا واردات مواد مصرفی شد، به نحوی که طی این سال‌ها با اختصاص ارز ارزان قیمت به تجار و در نتیجه افزایش بی‌رویه محصولات خارجی مخصوصاً چینی به کشور، در راه نابودی صنایع کوچک کارگاهی، کشاورزی و دامداری گام نهاده شد. پس از افزایش مرحله‌ای تحریم‌ها طی دو سال اخیر و در نتیجه افزایش چندبرابری نرخ ارز، جامعه با تورم شدیدی مواجه شد. زیرا، از یک سو قیمت مواد وارداتی افزایش پیدا کرد و از سوی دیگر برخی از صنایع داخلی با ورشکستگی مواجه شدند و از عهده خلأ واردات برنمی‌آمدند. بنابراین، درآمد نفتی تبدیل به پاشنه آشیل شده و کشورهای غربی توانستند با نشانه‌گیری تیر زهرآگین تحریم به سمت این نقطه ضعف، صدمات جبران ناپذیری را به اقتصاد کشور و همچنین وضعیت معیشتی مردم وارد کنند.

البته در اینجا لازم است تا به یکی از مزایای این تحریم‌ها اشاره کرد و آن توجه (هرچند ناقص و بسیار دیر) مسئولان و مدیران بخش‌های دولتی و خصوصی به توانمندی‌های مراکز دانشگاهی و پژوهشی داخلی است. این موضوع موجب پدیدار شدن امیدواری در نزد این بخش‌های فراموش شده گردید که توجه مجدد می‌تواند باعث شکوفایی بخش‌های پژوهشی و تبلور استعدادهای داخلی برای ایجاد دانش فنی بومی در کشور شود.

شکسته شدن مرحله‌ای سد تحریم‌ها و امکان دسترسی آسان‌تر به مواد و حتی فناوری خارجی و در نتیجه بهبود فضای اقتصادی و کسب و کار در کشور، مواظبت مسئولان را می‌طلبد تا این مسئله مانند رخداد دهه ۱۳۸۰، خود باعث هرچه بزرگتر شدن این نقطه ضعف نشود. به عبارتی، سیاست‌گذاری‌ها باید در راستایی باشند که افزون بر حمایت از بخش‌های صنعتی و کشاورزی، از واردات بی‌رویه فناوری‌های ضعیف و حتی دست دوم شرقی که اکثراً هم با اختصاص بودجه‌های دولتی یا بانکی انجام می‌پذیرد، جلوگیری شود. زیرا، این کار باعث سرخوردگی جامعه پژوهشگر و تحصیل کرده کشور شده و وابستگی کشور را به فناوری خارجی بیشتر می‌کند، به گونه‌ای که تولید داخلی توانایی رقابت با بازارهای بین‌المللی را از دست می‌دهد.

در بخش بعدی این سرمقاله، پیشنهادهایی برای حمایت هر چه بیشتر از دانش بومی ایرانی ارائه می‌شود.